

Metoda globální čtení

Pro koho je vhodná

Metoda globální čtení je jednou z metod výuky vhodných pro děti předškolního věku a pro děti s mentálním handicapem, tedy i pro děti s DS, protože tyto děti se zaměřují více na celky než na detaily a mají zpravidla velmi dobré vizuální vnímání. Používá se k překlenutí doby, kdy by bylo dítě neúspěšné při výuce čtení metodou analyticko-syntetickou, při níž na počátku výuky stojí písmena a slabiky, které nemají žádný konkrétní význam, nejsou nositelem myšlenky. U dětí, které mají problémy s výslovností, může však vyslovená slabika být již vyjádřením konkrétního slova (např. bá znamená babička).

Jak pomáhá

Hlavním cílem globální metody je rozvíjet a stimulovat zrakové vnímání, verbální myšlení, záměrnou pozornost a komunikativní dovednosti.

Čtení zlepšuje koncentraci, protože při něm je nutno zapojit smyslové vnímání – pohyb, zrak, sluch. Při pohledu na tvar, písmeno nebo slovo se dítě musí zklidnit, přestat se hýbat, zaměřit zrak a poslouchat.

Výuka čtení je vedena **od přečteného k vyslovenému**. Hravá forma odvrací pozornost dítěte od toho, že se učí. Dětskému vnímání je blízká pro svou jednoduchost, názornost a spojení s reálným životem. Svou živostí upoutává zájem dětí o čtení, podporuje jasné a svěží chápání obsahu čteného, rozvíjí dětskou aktivitu, fantazii, tvořivost, slovní zásobu, jemnou motoriku i paměť. Utvrzuje přirozený postoj dítěte k četbě. Žáci pracují se zájmem a nadšením z poznávání a objevování, zažívají úspěch.

Kdo je autorem

Jejím autorem je belgický pedagog, lékař a psycholog Ovide Decroly (1871-1932). U nás se začala používat ve 20. letech 20. století a v roce 1951 byla nahrazena metodou analyticko-syntetickou, která na globální čtení při správném vedení navazuje.

V čem spočívá

Globální čtení patří mezi metody analytické. Výuka je vedena **od celku k jednotlivým částem**. Jejím základem je tvarová psychologie. Čtenář vnímá nejprve celek, jemuž jsou podřízeny části. Celkem rozumíme nejprve **slovo** (částmi jsou písmena nebo slabiky), následně **větu** (částmi jsou slova).

Dítě si zapamatuje obraz tištěného slova a rozumí jeho obsahu, aniž by znalo jednotlivá písmena. Cílem čtení není tedy mechanický pochod, tzv. skládání hlásek nebo slabik, ale pochod myšlenkový, kdy dítě **od začátku rozumí obsahu čteného**.

Celek se zachovává tak dlouho, dokud dítě samo nedojde vlastním vývojem k analýze a začne slova srovnávat, všímat si stejných a rozdílných prvků a rozeznávat jednotlivá písmena nebo slabiky. (Pochopení a propojení analýzy a syntézy slov předchází psaní, které je procesem syntetickým a založeným spíše na motorických funkcích.) Jde o přirozený postup od konkrétního k abstraktnímu, od praxe k teorii, např. až následně si dítě uvědomí úlohu diakritických znamének.

Příprava na čtení

Na výuku globálního čtení je nutné dítě nejprve připravit. Provádějí se cvičení na rozvoj paměti, pozornosti, zrakového a sluchového vnímání. Důležité je rozšiřování a utvrzování slovní zásoby častým hlasitým předčítáním krátkých textů, společným prohlížením knížek s obrázky a tištěným textem, vyprávěním podle obrázků a časové souslednosti. Dítě vidí, že začínáme číst nahoře na stránce, že postupujeme směrem dolů a každý řádek čteme zleva doprava. Text si můžeme ukazovat prstem. V běžném životě upozorňujeme dítě na různé nápisy, např. názvy obchodů a předmětů, které kupujeme, a tím v něm probouzíme přirozený zájem o čtení.

Učíme dítě vyhledat obrázek na slovní pokyn: Ukaž... Podej mi... Kde je? Zřetelně pojmenováváme. Pak ukážeme na obrázek s otázkou: Co je to? Kdo vaří? Co kupuje máma? A dítě odpoví nebo jen ukáže, odpověď může být i nedokonalá. Začínáme malým počtem obrázků. Dítě povzbuzujeme, můžeme i vést ruku, chválíme. Zde se spojuje název a slyšené slovo. Manipulací s obrázky si dítě fixuje slovo do paměti. Koncentraci udržujeme střídáním činností.

Důležitou součástí rozvoje jsou diferenciační cvičení zrakového vnímání, při nichž se dítě učí vnímat rozdíly a osvojit si pojmy **stejný - jiný**.

Porozumění a zapamatování si pojmu procvičujeme tak, že nejprve vytváříme dvojice stejných skutečných předmětů, které si může dítě i ohmatat (*předmět-předmět*).

Pokračujeme ve vytváření dvojic *předmět-obrázek*, např. obrázek stolu dítě položí na stůl.

A pak následují dvojice stejných obrázků (*obrázek-obrázek*). Když dokáže dítě přiřadit k sobě dva obrázky s různě nakreslenými stejnými předměty, nastává vědomý proces zobecňování. (To je pes, a to je také pes, i když je nakreslen jinak.)

Používáme předměty, obrázky a fotografie různých velikostí, barev, tvarů a uspořádání, volné obrázky i lepopřelá, obrázky na suchý zip, magnetické tabulky, pexesa, puzzle. Třídíme podle pokynů, např. podle velikosti, barvy, tvaru. Můžeme přiřazovat a třídít i písmena, která dítě ještě nezná a vnímá je jen tvarově. Skládáním krátkých slov z písmen nebo slabik podle vzoru procvičujeme pojem **celek a části**.

Výuka čtení

K výuce čtení přecházíme, až když máme jistotu, že dítě obrázky rozlišuje, rozumí jejich obsahu a dokáže je přiložit k reáliím. Na počátku výuky stojí slovo (krátké, jedno nebo dvouslabičné) doplněné obrázkem (jednoduchým, nejlépe černobílým) konkrétního pojmu. Dítě má možnost číst celé slovo a vnímat jeho konkrétní význam. Není nutné, aby používalo slova aktivně. Stačí, když má pasivní slovní zásobu. Začínáme jeho oblíbenými obrázky a pokračujeme tím, co ho zajímá. Přiřazováním slov k obrázkům si dítě zapamatuje jejich tvar a rozumí jejich obsahu, aniž by znalo jednotlivá písmena. Předpokladem úspěchu je pravidelné procvičování a opakování.

Čtení začíná ve chvíli, kdy je slovo odděleno od volného obrázku. Nejprve slova k obrázkům (maximálně tři slova a tři obrázky) přiřazuje učitel a zřetelně čte. Pak vede dítě, aby slova opakovalo, a ukazuje společně s dítětem. Pokračuje pokynem, aby dítě přiřadilo ke správnému obrázku slovo, které učitel přečte. Na závěr by dítě mělo slovo přiřadit samostatně a přečíst. Četba nemusí být dokonalá, ta se zdokonaluje postupně. Každé dítě k tomu potřebuje svůj čas.

Dětem, které mají problémy s vyslovováním slov, tato metoda pomáhá v aktivizaci jejich řeči. Dítě samo má potřebu slovo nejen přiřadit, ale i vyslovit. Důležitá je průběžná spolupráce s logopedem.

Zpočátku je vhodné používat hůlkové písmo, protože je jednoduché a dítě je snáze napodobuje obtahováním, modelováním, skládáním z tyčinek apod.

Doporučujeme obrázky i slova zalaminovat a vystříhnout se zakulacenými rohy. Na stolek, kde s dítětem pracujeme, položíme jednobarevný ubrus nebo dečku, dítě obrázky a slova snáze uchopí z ubrusu než z hladkého povrchu. Obrázky a slova můžeme rovnat i na koberec a dítě nám je podává. Při manipulaci s kartičkami vedeme dítě k co největší samostatnosti: samo je pokládá, rovná, přiřazuje, vkládá do správných igelitových pytlíčků nebo krabiček.

Návrhy k procvičování

1. Slovo přiřazujeme k obrázku s neodstřiženým slovem. A naopak obrázek s neodstřiženým slovem ke stejnému slovu. Vedeme dítě k tomu, aby rozlišovalo slovo a obrázek, např. otázkou: Kde je napsáno „kočka“?
2. Slova přiřazujeme jen k obrázkům. A naopak obrázky ke slovům.
3. Máme jedno slovo a tři obrázky. Dítě hledá správný obrázek. A naopak máme jeden obrázek a tři slova. Dítě hledá správné slovo.
4. Připravíme si figurky zvířátek se slovy, co které zvířátko dělá (haf, mňau...). Zvířátka přiklopíme hrníčkem a ptáme se např.: Kde je kočka? A dítě ji hledá podle přiložených slov a odklopí hrníček.
5. Slova přikládáme k reálným předmětům v domácnosti (slovo ŽIDLE dítě položí na židli apod.)

6. Výuku zpestříme formou hry – učitel drží obrázky jako karty a dítě si je vytahuje po jednom a přiřazuje k narovnaným slovům (nebo může vytahovat slova a přiřazovat k narovnaným obrázkům). Tvoříme dvojice *slovo-obrázek* stejným způsobem, jako když hrajeme pexeso.

7. Využíváme i tématické situační obrázky, např. les, obchod, dítě na něj příkládá slova. Poutavá je pro děti hra na nákup, kdy dítě vkládá do košíku nákup podle seznamu.

8. Začínáme spojovat slova (používáme spojky *a, i*) skládat krátké věty ze dvou nebo tří slov (používáme sloveso: *má, to je, jí, pije, má rád, jede, nese, kupuje*). Skládáme: *obrázek, slovo, obrázek* nebo *slovo, slovo, obrázek*. Dítě si začne uvědomovat, že správný slovosled dává větě smysl. Pod obrázkem skládáme větu z připravených slov podle diktátu. Ptáme se: Kdo se myje? Co nese táta? Dítě odpoví a ukáže na správné slovo.

9. Sestavíme tři věty pod sebou a dítě je všechny přečte.

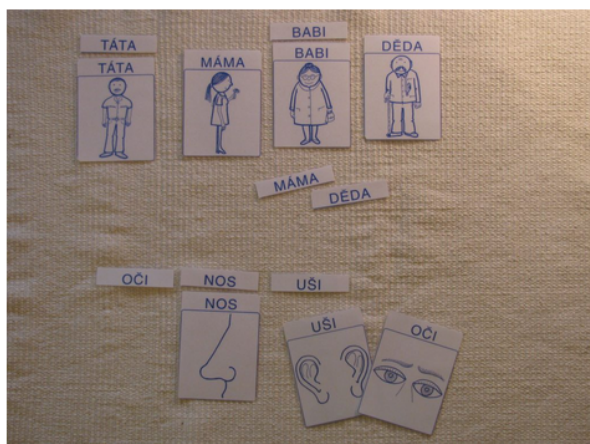
10. Upozorňujeme dítě na první a poslední písmeno nebo na slabiku (**PES, KOČKA, MÁMA-MÁMU**), na háčky, čárky. Slabiky procvičujeme tak, že dítě podává nebo ukazuje na slovní pokyn konkrétní slabiku a přečte ji. Nejprve pracujeme s otevřenými slabikami s jednou souhláskou (MA, ME, MI, MO, MU), pak se složitějšími (PRO, KRÁ, POD).

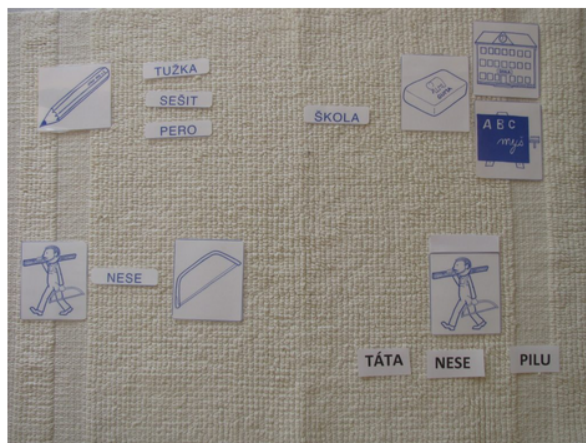
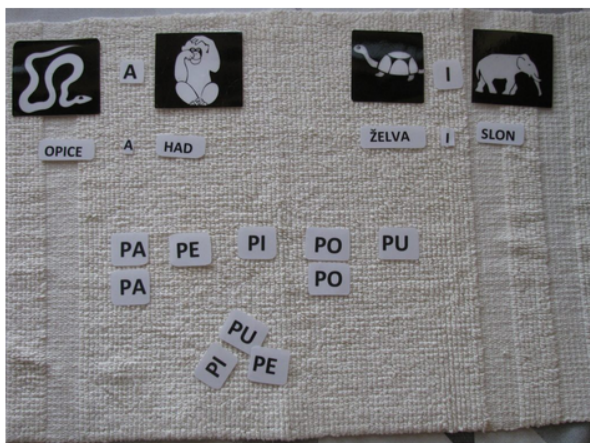
11. Dítě hledá ve slově písmeno, které mu ukážeme na kartičce nebo které již samo zná. Zkoušíme doplňovačky, kdy dítě vybere ke slovu správné chybějící písmeno z více možností. Můžeme skládat slova z písmen do tajenky.

12. Tvoříme dvojice stejných slov (slabik, písmen) napsaných hůlkovým a malým tiskacím písmem (MÁMA-máma, TO-to, H-h). Pak pokračujeme v tvoření dvojic krátkých vět.

13. Ke čtení globální metodou můžeme připravit pro pokročilejší čtenáře např. přísloví, krátká říkadla, složit jednoduchou lidovou písničku a pak si ji zazpívat apod. Děti s DS jsou muzikální a mají rády rytmizaci a rýmy.

14. Když dítě pochopí stavbu slova, rozklad na slabiky a písmena a jeho složení ze slabik a písmen, dokáže přečíst i slovo, které dosud nečetlo. V této fázi můžeme dítě seznámit s řazením písmen podle abecedy.

Pomůcky:

Ověřenou a výbornou pomůckou je PRVNÍ ČTENÍ, učební pomůcka pro alternativní výuku čtení (autor: Krista Hemzáčková, Jana Pešková), nakladatelství PARTA.

Zdroj: www.prvni-cteni.cz

Více informací: radka.klisova@seznam.cz

Připravila: Radka Klíšová